

*Azad qardaşım var, onunla xoşam,
Mən gərək sahili sahilə qoşam.
İki bölünməkdən elə qorxmuşam,
Çöpü də ikiyə bölməyəm daha.*

İllər nə tez gəlib keçdi, Söhrab əmi.
İndi doxsanın astanasındasan.

Yaxşı yadımdadır, 1993-cü ilin oktyabr ayında Naxçıvana - böyük şairimiz, sənin dostun Məmməd Arazın 60 illik yubileyinə yola düşdük. Bir həftə Naxçıvanda-bu qədim odlar diyarında əsl poeziya havasına büründük. Hansı məclisə gedirdikə, orada Məmməd Araz da, səni də böyük səmimiyyətlə qarşılayırdılar. İş elə gətirdi ki, biz mehmanxanada bir otaqda qaldıq. Və o bir həftə ərzində mən Söhrab əmi, sənin təkcə poeziyana deyil, həm də insanlığına vuruldum. Sənin dilindən yalnız şeirlərini deyil, həm də təbrizli, savalanlı, pişəvərili xatirələrini dinlədim. Mən Təbrizdə olmamışam, amma sən Təbrizin obrazını yaratdın gözlərim qarşısında.

Yetmiş yaşına qədər Təbriz həsrətilə qovrulurdun. Müstəqillik dövrü gəldi və sən Təbrizi gördün, əzizlərinlə qovuşdun.

Ondan xeyli əvvəl - 1971-ci ildə anan Nəsimə xanım Bakıya gəldi. Sən Təbrizə qovuşmamış anan qovuşdu sənə və onun gəlişi təkcə səni yox, bütün qələm dostlarını sevindirdi. Yadımdadır ki, neçə şair dostun bu görüşə -ananın gəlişinə şeir həsr etdilər. Əliqə Kürçaylı yazırdı:

*Daşa dönmüş ümidlər,
Duyğular cana gəlir.
Yola çıxın, igidlər,
Uzaqdan ana gəlir.*

*Bir nəfərin anası,
Milyonların istəyi.
Bir oğul təmannası,
Bir torpağın diləyi.*

Nəsimə ana yenidən Təbrizə qayıtdı, az sonra haqq dünyasına qovuşdu.

Bir də yaddaşımda 1989-cu ilin may günlərindən biri canlanır. Yazıçılar İttifaqında respublikamızdakı ictimai-siyasi vəziyyətlə əlaqədar partiya iclası çağırılmışdı. Təkcə kommunistlər deyil, kommunist olmayan yazıçılar da o iclasda iştirak edirdilər. Bəziləri hələ də o zamankı respublika rəhbərlərinin təslimçi ruhunu ifadə edir, «səbir», «təmin» sözlərini az qala süara çevirirdilər. Bu zaman sən, Söhrab əmi, heç kimdən çəkinməyərək «düşməyə qarşı ancaq silahla vuruşmaq olar» dedin və gözlərdə qeyri-adi bir parıltı görsəndi. Bu parıltını 23-14 yaşında, əlinə silah alıb haqq yolunda ölüm-dirim mübarizəsinə girişəndə görmüşdülər.

Sən o taylı Astarada adi bir sənətkar ailəsində dünyaya göz açmışdın. Ancaq həyat mübarizə meydanıdır və bu meydana 18 yaşınacan bir fədai kimi döyüldün. Pişəvərinin şəxsi möhürdarı idin və səni Bakıya - gələcək döyüşlərə hazırlıq üçün zabitlər kursuna göndərmişdilər. Amma geri qayıda bilmədin.

Bir əsrdə Cənubdakı qardaşlarımız üç dəfə əlinə silah alıb azadlıq savaşına çıxdılar və hər dəfə arzuları ürəyində qaldı. Lakin azadlıq eşqi sönmədi.

Söhrab əmi...

*Üsyanları hamudan çox!
Qurbanları hamudan çox!
Zindanları hamudan çox!
Qan tarixi daha çoxdur!
Neçə ildir bu millətin
Hələ milli haqqı yoxdur!*

Söhrab əmi! Sənin yetmiş illik yaradıcılığını o taylı-bu taylı, mənən bölünməz Azərbaycanın bədii salnaməsi hesab etmək olar. Mərhum şairimiz Cabir Novruz yazırdı ki: «Söhrab Tahirin amal-azadlıq eşqi onun yaradıcılığını mübarizə ilə silahlandırmışdır. Məhz buna görə də onun yaradıcılığı bir tərəfdən qəzəbli, bir tərəfdən kövrək, bir gözü ilə ağlayan, o biri gözü ilə gülən, bir sətrində vuruşa atılan, o biri sətrində fəryad qoparan, bir nəğməsində gələcəyə, inama, ümidə çağıran, o biri nəğməsində həsrət təsnəsi olan yaradıcılıqdır». Yetmiş il keçib o qanlı savaştan, milli azadlıq hərəkatının qan dənizində boğulmasından, amma sənin inamın və ümidin hələ də sönməyib.

*Mən belə ölməyəm!
Ölsəm də ağər,
Gələyəm dünyaya odlu dil kimi,
Danışsın yenidən Xiyabanilər!
Yenə alovlanırsın kəndlər, şəhərlər!
Mənim dil haqqımı itirənləri
İtirsin vətənin torpaqlarından!
Öpsün hər bir dilə azadlıq verən
Yoldaş Azadlığın dodaqlarından!*

Bu misralar «Zindan divarında yazılmış şeir»dəndir. Sən o zindanı görüb gəldin, Söhrab əmi! 18 yaşında öz doğma qardaşına pənah gətirdin, minillik bir tarixin yaddaşını silməyə, Cənubun dərdini unutmamağa gəldin, misilsiz təbiət boyalarını, xalqın qəhrəmanlıq səhifələrini poeziya dilinə çevirməyə gəldin. S.Vurğunun, S.Rüstəmin, R.Rzannın, O.Sarıvəllinin «Cənub şeirləri» silsiləsinə yeni rənglər, boyalar qatmaq üçün gəldin! Budur, «Vətən xəritəsi»-Savalanın, Şahgölünün, Səhəndin, Ərdəbilin, Təbrizin, Ərk qalasının, Mərəndin, Şivlinin, Urmiyə gölünün canlı, təravətli boyalarlı təsviri: Savalanın qartalları qayalarla baş-baş verib, Şahgölü Günəşin gözündən düşüb, Urmiyə gölü

elə bil Təbrizin göz yaşlarından diylənib göl olub.

*Hovuzların güzgü tutar üzünə,
Güzlərdə gəlinlərin bəzənər.
Kəhrizlərin pıçıldaşar gecələr,
Kəhrizlərdə nəğmələr küçələr,
Təbrizim, ay Təbrizim!*

Sənin «Səttarxan» adlı poemanda Azadlıq, inqilab mücahidinin parlaq obrazı ilə qarşılaşırıq. Bu qarşılaşma bizi təsvir edilən dövrün ictimai-siyasi mənzərəsinə çəkib aparır. Poemada Səttarxanın özü və ruhu canlanır. Səttarxan ölməmiş, çünki Azadlıq ölməmiş! Onun son döyüşünü necə ustalıqla təsvir etmiş və adam özünü o döyüşdə hiss edir:

*9 nəfər 9 minə qarşı vuruşur!
Səngərlərin qırağını
Ağır torpaq döyür, vurur.
9 nəfər qanlı ölüm ayağında!
9 minin qabağında
Güllə yatır gilizlərin arasında.
Beşaçılan qundaqları
Sinələrin yarısında!
Şimşək vardır bəbəklərin qarasında.
Kəsir ağrı Səttarxanı!
Tüfənginin qundağına damır qanı!*

Bir də xatırlayıram, 60-cı illərdə, tələbə ikən filarmoniyada sənin «Poeziya gecə»ni. O gecənin bir qəhrəmanı vardı - o da sən idin - Söhrab əmi! Salon sənin azadlıq saçan şeirlərinin təsirindən çıxıb bilmirdi:

*Mənim qollarımı iynə-sap edin,
Tikin Culfaları biri-birinə.*

Söhrab əmi! Burada - Şimalda öz qan qardaşların sənin istedadını, mər-danə keyfiyyətlərini yüksək qiymətləndirdilər - şeirlər kitabı, universitet həyatı, poeziya mühiti, ədəbi-elmi-publisistik fəaliyyət! Və bir də uzun illərin xatir-hörmət sınağından çıxmış «əmi» kəlməsi. Ədəbiyyata gələn bütün sonrakı nəsil sənə «əmi» - deyər müraciət edir. Hətta qocaman Süleyman Rüstəmin də sənə müraciətlə «əmi» dediyinin şahidi olmuşam.

89 yaşlı Əmi - Söhrab Tahir, bu yazı-

da bir neçə dəfə işlətdiyim «sən» müraciətimə görə bağışlarsan məni! Yenə o Naxçıvan səfərini xatırlayıram və o yeddi gündə mən sənə «siz» deyər müraciət edirdim. Axırda cana doyub dedin ki, «Vaqif, lazım deyil bu incə-mincə qız kəlməsi «siz». Mənə «sən» de!»

Bu yazıda mən Söhrab əminin ancaq azadlıq, istiqlal ruhlu şeirlərindən söz açdım. Və əlbəttə, bunsuz Söhrab Tahirin yaradıcılığını təsəvvür etmək mümkün deyil. Amma Söhrab əminin yaradıcılığı çox zəngindir. Onun Azərbaycan təbiətinin gözəlliklərinə həsr olunan şeirləri var ki, bu şeirlərdə təbiətin canlı obrazını görürsən.

*Yarpaq yığımdır qəhqəhələrim,
Bu qızıl yağışda meşə yuyumur.
Yol alıb gedirəm, sarı yarpaqlar
Sağlıq quşu kimi çiyimə qonur.*

*Quşların səmindən bulud diksindir,
Tökülür üstümə pambıq gülüşü.
Buludun süd dolu döşləri çini,
Meşə sapsarıdır,
Dağlar gülmüşü.*

Əmi, sənin sevgi şeirlərin də örnək olası nümunələrdir. Yaxşı xatırlayıram: Naxçıvan səfərimizdə Məmməd Araz bir məclisdə səndən xahiş elədi, Söhrab bir sevgi şeri oxu, qoy bura toplaşan cavan şairlər bilsinlər ki, sevgi hissədən, duyğudan, ürəkdən gəlir, o hissi yaşamaqdan şeir yazmaq olmaz. Sən Məmməd Arazın xahişini yerə salmadın, «Xəbərin olsun» şerini oxudun:

*Gəldim qapınıza, döndüm heykələ,
Mənim bu halımdan xəbərin olsun.
Bir yanğı sevgiydim, intizar oldum,
Mənim bu halımdan xəbərin olsun.*

*Divara mıxlayıb məni sərti külək,
Nə bir əl tutanım, nə də bir kömək.
Yandırb gözümmü bir damcı istək,
Mənim bu halımdan xəbərin olsun.*

*Boylan tül pərdədən, məni gör hərdən,
Mənəm, yoxsa aydır baxır şüşədən.
Asdım şüşənizdən ümidimi mən,
Mənim bu halımdan xəbərin olsun.*

Söhrab əmi! Sən müasir poeziyamızın ən qocaman nümayəndəsi, ən ağsaqqal bir üzvüsən. Bu «əmi» kəlmələri təkcə yaşına görə deyil, Azərbaycan ədəbiyyatındaki mövqeyinə görədir.

Vaqif YUSİFLİ

